

Dyslexieprotocol Commanderij College Doregraaf

Inhoudsopgave

1. INLEIDING	3
2. WAT IS DYSLEXIE?	4
2.1 OMSCHRIJVING DYSLEXIE	4
2.2 WAAR HEBBEN LEERLINGEN MET DYSLEXIE MOEITE MEE?	4
2.3 WAAROM WORDEN ER DYSLEXIEMAATREGELEN GENOMEN?	5
3. ONDERZOEK.....	6
3.1 ONDERZOEKDESKUNDIGEN	6
3.2 VERGOEDING ONDERZOEK.....	6
3.3 DYSLEXIEVERKLARING	6
3.4 AANPASSING DYSLEXIEVERKLARING	7
4. COMPENSATIE EN DISPENSATIE	8
5. EXAMENREGELING	10
6. BIJLAGEN	12
BIJLAGE 1: CIJFERS COMMANDERIJ COLLEGE DYSLEXIE	12
BIJLAGE 2: ORGANISATIE COMMANDERIJ COLLEGE.....	13
BIJLAGE 3: SIGNALERING COMMANDERIJ COLLEGE.....	16
BIJLAGE 4: BEGELEIDING COMMANDERIJ COLLEGE	17
BIJLAGE 5: COMPENSERENDE EN DISPENSERENDE MAATREGELEN COMMANDERIJ COLLEGE	22
BIJLAGE 6: FACILITEITENKAART	26
BIJLAGE 7: OUDERBETROKKENHEID	28
BIJLAGE 8: ONDERZOEKBUREAUS	29
BIJLAGE 9: TIPS VOOR DE LEERLING MET DYSLEXIE OM TE OEFENEN	30
BIJLAGE 10: INFORMATIE OVER DYSLEXIE.....	32

1. Inleiding

Dyslexie is een leerstoornis waar de laatste jaren steeds meer aandacht voor is. Een leerling met dyslexie is zonder inzicht in de problemen die de stoornis met zich meebrengt, zonder faciliteiten en extra voorzieningen, niet of in mindere mate in staat het onderwijs te volgen op het niveau dat aansluit bij zijn of haar cognitieve capaciteiten.

De missie van het Commanderij College luidt:

Commanderij College Doregraaf wil graag een betekenisvolle bijdrage leveren aan de ontwikkeling van jonge mensen tot zelfbewuste volwassenen. Dankzij de extra ondersteuning vanuit de omgeving kunnen de leerlingen, in deze belangrijke levensfase, hun talenten ontdekken en verder ontwikkelen.

<https://www.commanderijcollege.nl/Startpagina/Commanderij-College/Missie-en-visie>

Het is dan ook belangrijk om vast te leggen wat er nodig is om leerlingen met dyslexie zo goed mogelijk te begeleiden tijdens hun schoolloopbaan.

Hulp aan leerlingen met dyslexie wordt geboden door een adequate signalering en begeleiding van leerlingen en het bieden van duidelijkheid over de verantwoordelijkheden van leerlingen, ouder(s)/verzorger(s) en school.

Het dyslexieprotocol dient als leidraad om leerlingen met dyslexie de juiste begeleiding te bieden. Het dyslexieprotocol licht leerlingen, ouder(s)/verzorger(s) en docenten in de begeleiding die geboden wordt aan leerlingen met dyslexie, welke faciliteiten inzetbaar zijn en belicht aspecten van dyslexie die de leerprestaties van de leerlingen zou kunnen belemmeren.

Dit dyslexieprotocol is bestemd voor docenten, coaches, teamleiders, directie, dyslexiecoaches, dyslexiecoördinator en (ouder(s)/verzorger(s) van) leerlingen met dyslexie. Het protocol is opgebouwd uit een algemeen- en school deel.

2. Wat is dyslexie?

2.1 Omschrijving Dyslexie

Het woord 'dyslexie' betekent, letterlijk vertaald uit het Grieks, 'niet goed kunnen lezen'. Leerlingen met dyslexie hebben echter naast leesproblemen ook vaak spellingsproblemen. Een mogelijke definitie staat hieronder in het kader omschreven. Deze definitie wordt op het Commanderij College gehanteerd en is eveneens in dyslexieverklaringen terug te vinden.

Dyslexie is een stoornis die gekenmerkt wordt door een hardnekkig probleem met het aanleren en het accuraat en/of vlot toepassen van het lezen en/of spellen op woordniveau.

Definitie van dyslexie. Bron: Steunpunt Dyslexie, onderzoek en behandeling, definitie, 2014

Van de Nederlandse bevolking heeft 5 tot 10% dyslexie, variërend van een milde vorm tot een ernstige vorm. Dyslexie heeft niets te maken met intelligentie en komt voor bij zowel laag-, normaal- als hoogbegaafde mensen.

2.2 Waar hebben leerlingen met dyslexie moeite mee?

Probleem bij:	Komt tot uiting bij:	Consequentie:
<i>Het automatiseren</i>	Directe woordherkenning (technisch lezen)	Slecht tekstbegrip, traag lezen
	Onthouden van woordbeelden	Foutieve spelling
	Onthouden van losse gegevens	Jaartallen, topografie, formules, rijtjes, woordjes en begrippen beklijven niet of moeizaam.
	Twee dingen tegelijk doen	Schrijven en luisteren tegelijk is moeilijk, aantekeningen goed overnemen is vaak lastig
	Informatieverwerking	Moeite met werkstuk maken/zelfstandige opdracht
<i>Moderne Vreemde Talen (MVT)</i>	Het horen van klankverschillen	Foutieve spelling
	Fonetische uitspraak (= een woord uitspreken zoals het klinkt)	Foutieve uitspraak of verhaspelen van woorden
<i>Verbale vaardigheden</i>	Het vinden van de juiste woorden	Leerling maakt vaak verbaal zwakke indruk
	Het onder woorden brengen van een verhaal	Leerling maakt verbaal zwakke indruk

	Spreekt bij voorkeur in korte zinnen	
<i>Concentratie</i>	Het zich moeilijk kunnen afsluiten van onbelangrijke zaken en/of achtergrond geluiden	Snel afgeleid zijn
<i>Sociale-emotionele ontwikkeling</i>	Lage cijfers ondanks grote inspanning	Verhoogde kans op frustratie en demotivatie

'Kenmerken problemen bij dyslexie' Bron: Schoots-Wilke, H., in opdracht van het Ministerie van OC&W.

2.3 Waarom worden er dyslexiemaatregelen genomen?

Dyslectische leerlingen doen vaak extra goed hun best, besteden vele uren aan hun huiswerk en behalen dan nog een onvoldoende. Soms verliezen leerlingen daardoor hun zelfvertrouwen, worden gespannen en/of faalangstig, waardoor ze het soms ook opgeven. Daarom is een tijdige onderkenning van dyslexie zo ontzettend belangrijk. Het voorkomt langdurig falen bij het lezen en/of schrijven, wat ook gepaard kan gaan met de sociaal-emotionele problemen. Het ontwikkelen van een verminderde lees- en/of schrijfmotivatie en/of een negatief zelfbeeld.

DYSLEXIE

**IS DAT NIET ZOIETS
ALS GEEN LETTERS IN
JE SOEP LUSTEN**

Leesproblemen zijn
niet een leugen of gebreken
Loesje

3. Onderzoek

3.1 Onderzoekdeskundigen

Het is wettelijk vastgelegd welke deskundigen bevoegd zijn om dyslexieonderzoeken af te nemen. Zij mogen volgens de Nederlandse wet een diagnose dyslexie stellen en behandeling geven;

- gekwalificeerde gezondheidszorgpsychologen (BIG-geregistreerd),
- kinder- en jeugdpsychologen (aangesloten bij het NIP of SKJ),
- orthopedagoog-generalisten (aangesloten bij de NVO),
- postmaster orthopedagoog (aangesloten bij SKJ),
- deelnemers nationaal referentiecentrum dyslexie/kwaliteitsinstituut dyslexie (NRD/NKD certificaat)

3.2 Vergoeding onderzoek

Wanneer uit screening en gesprekken met betrokkenen naar voren lijkt te komen dat een leerling 'dyslexieverdacht' is, dienen ouder(s) verzorger(s) zelf voor een onderzoek te zorgen. De kosten voor een dyslexieonderzoek zijn voor ouder(s)/ verzorger(s). Hetzelfde geldt voor eventuele remediërende behandelingen.

Leerlingen tot 13 jaar

Financiering van een EED (Ernstige Enkelvoudige Dyslexie) ligt in het kader van de nieuwe Jeugdwet per 1 januari 2015 bij de gemeente. Voor Brabant Noordoost moet er aangemeld worden bij WMO-team Den Bosch en voor Brabant Zuidoost bij BCO.

De site <http://www.passendonderwijs.nl/wp-content/uploads/2014/05/Dyslexiezorg-onder-de-Jeugdwet.pdf> geeft uitleg over 'Dyslexiezorg onder de Jeugdwet'.

Leerlingen ouder dan 13 jaar

Voor leerlingen ouder dan 13 jaar wordt er vanuit de gemeente helaas niets vergoed. De eventuele kosten zijn voor de ouder(s)/ verzorger(s). Soms bestaat de mogelijkheid om via een aanvullende verzekering een deel vergoed te krijgen.

3.3 Dyslexieverklaring

Een dyslexieverklaring wordt altijd aan een onderzoeksverslag toegevoegd. Het onderzoeksinstituut bespreekt het onderzoeksverslag en de dyslexieverklaring met de leerling en ouder(s)/verzorger(s). De dyslexieverklaring is onbeperkt geldig. De ondersteuningsadviezen en faciliteiten die in het onderzoeksverslag genoemd worden, kunnen ondersteunend werken voor een leerling met dyslexie. In het onderzoeksverslag is o.a. te lezen, welke ondersteuning en faciliteiten ervoor kunnen zorgen dat de leerling zich zo optimaal mogelijk blijft ontwikkelen. De handelingsadviezen die in het onderzoeksverslag worden gegeven zijn op basis van de situatie zoals die op dat moment wordt geconstateerd.

Sommige aanbevelingen in een onderzoeksverslag vallen onder de verantwoordelijkheid van school en andere onder de verantwoordelijkheid van de leerling of ouder(s)/verzorger(s). De school kijkt samen met de ouder(s)/verzorger(s) en leerling welke adviezen door school ingezet worden en welke ondersteuning geboden kan worden door ouder(s)/ verzorger(s) en of externe partijen.

Ouder(s)/ verzorger(s) zijn er verantwoordelijk voor het onderzoeksverslag met eventuele dyslexieverklaring met school te delen, want alleen dan hebben leerlingen recht op de faciliteiten die zijn beschreven in het onderzoeksverslag en dyslexieverklaring. School is er verantwoordelijk voor dat het in het leerlingvolgsysteem wordt opgenomen.

3.4 Aanpassing dyslexieverklaring

Mochten zich gedurende de schoolloopbaan van de leerling zich een belemmerende situatie voordoen, die niet in de dyslexieverklaring van de leerling is opgenomen en waarvoor de leerling alsnog begeleiding en/of faciliteiten nodig heeft dan kunnen ouder(s) / verzorger(s) een deskundige onderzoeker hiervan op de hoogte stellen. De deskundige onderzoeker kan mogelijk aanvullend onderzoek doen. Mocht het nodig zijn dan kan school advies geven aan de deskundige onderzoeker, die het advies zal beoordelen. Zij zijn ook degene die in de mogelijkheid zijn om een dyslexieverklaring aan te passen. Hiervoor is vaak geen nieuw uitgebreid psychologisch onderzoek voor nodig, maar het is wel belangrijk dat dit onderzoek wordt gedaan door een onafhankelijke deskundige. Mocht blijken dat er aangepaste en/of gewijzigde handelingsadviezen doorgevoerd dienen te worden door school dan zal de faciliteitenkaart worden aangepast.

4. Compensatie en dispensatie

Faciliteiten die verleend kunnen worden aan leerlingen met een dyslexieverklaring zijn *compenserende maatregelen*. Compenserende maatregelen zijn maatregelen en technische hulpmiddelen die de gevolgen van de dyslexieproblemen zo veel mogelijk minimaliseren.

Daarnaast kunnen *dispenserende maatregelen* als faciliteiten worden ingezet, dit alles binnen de wettelijke kader voor elk niveau met betrekking tot het verlenen van dispensatie. Dispenserende maatregelen geven ontheffing van bepaalde opdrachten en/of handelingen.

Welke maatregelen van toepassing zijn voor de leerling met dyslexie staat vermeld in het onderzoeksverslag.

Vmbo:

Vrijstelling voor Nederlands of Engels is niet helaas mogelijk. Nederlands en Engels zijn verplichte vakken voor alle leerlingen; het minimale niveau dat leerlingen moeten behalen is vastgelegd in de kerndoelen. Artikel 11d van de Wet op het Voortgezet Onderwijs (WVO) biedt weliswaar ruimte in individuele gevallen ontheffing te verlenen voor onderdelen van de kerndoelen, geldend voor onderdelen en vakken die in de onderbouw worden afgesloten. Nederlands en Engels zijn verplichte eindexamenvakken. Voor de exameneisen is ook geen ontheffing mogelijk.

Als blijkt dat Engels echt niet wil lukken, ook niet na intensieve begeleiding op school of vanuit een externe instantie, met maximaal gebruik van ICT-hulpmiddelen en minimale eisen (alleen trainen op kerndoelen), dan is de laatste mogelijkheid doorstroomafspraken te maken met een mbo-opleiding op basis van een onvoldoende voor Engels (Bron: CvTE).

In de eerste twee leerjaren van het vmbo is Frans of Duits als tweede moderne vreemde taal een verplicht schoolvak. Scholen mogen bepalen welke van deze twee talen zij aanbieden of mogen beide talen aanbieden. Het Commanderij College Doregraaf heeft ervoor gekozen om alleen Duits aan te bieden. Vrijstelling voor Frans en Duits is helaas niet mogelijk. Op Commanderij College Doregraaf wordt alleen Duits aangeboden en daarom kan hiervoor geen ontheffing aangevraagd worden. Een uitzondering kan worden gemaakt voor leerlingen die doorstromen naar de basisberoepsgerichte leerweg (zie Inrichtingsbesluit WVO, artikel 22, eerste lid). Wel kan het Commanderij College Doregraaf in de eerste twee leerjaren van het vmbo zelf invulling geven aan het onderwijs in die tweede moderne vreemde taal, omdat er, met uitzondering van Engels, geen kerndoelen zijn voor de moderne vreemde talen. Dit geeft de mogelijkheid om, mocht het nodig zijn, meer accent te leggen op de mondelinge communicatie en minder op de leesvaardigheid of spelling. Ook ervoor gekozen worden meer Nederlands of Engels aan te bieden i.p.v. de Duitse taal.

Het Commanderij College Doregraaf dient hierbij uiteraard rekening te houden met de mogelijke beroepskeuze van de leerling om de doorstroommogelijkheden zo kansrijk mogelijk te houden.

Wanneer men denkt aan deze mogelijkheden dan dient men rekening te houden met het volgende;

- het dient in de dyslexieverklaring vermeld te staan dat de leerling hier recht op heeft;
- deze keuze mag geen gevolgen hebben voor mogelijkheden m.b.t. een vervolgopleiding.
- deze keuze mag geen invloed hebben op de andere schoolvakken.
- wanneer blijkt dat de leerling te veel tijd kwijt is aan het vak, bekijk dan hoe de inzet/werkhouding is, hoeveel tijd de leerling besteed aan zijn of haar huiswerk en informeer bij ouder(s) / verzorger(s) hoe de inzet voor het vak in de thuissituatie wordt ervaren.

Mocht blijken dat na het volgen van bovenstaande stappen de leerling met dyslexie andere faciliteiten nodig heeft, dan kunnen er afspraken gemaakt worden over de invulling van het vak. Enkele voorbeelden waaraan gedacht kan worden zijn; het maken van een werkstuk en of presentatie over het land en/of werken aan een ander vak. De afspraken die hierover gemaakt worden, dienen vastgelegd te worden in het leerlingvolgsysteem.

Commanderij College Doregraaf is wettelijk verplicht om de gemaakte aanpassingen in het lesprogramma bij de Inspectie van Onderwijs te melden. Deze aanpassingen dienen voldoende onderbouwd te worden op basis van het dossier van de leerling met dyslexie.

5. Examenregeling

Leerlingen die in het bezit zijn van een *voor de Nederlandse wet geldige dyslexieverklaring* kunnen ook tijdens hun eindexamen (CSE) gebruikmaken van de faciliteiten als blijkt dat zij in voorgaande jaren en tijdens de schoolexamens (SE) ook met deze faciliteiten gewerkt hebben. Het onderzoeksverslag en de dyslexieverklaring dienen hiervoor in het bezit te zijn van de school en verwerkt te zijn in het leerlingvolgsysteem.

Volgens artikel 55 van het Eindexamenbesluit kan het bevoegd gezag toestaan dat een leerling met dyslexie het examen geheel of gedeeltelijk aflegt op een wijze die is *aangepast* aan de mogelijkheden van die kandidaat.

Directies moeten volgens artikel 55 van de wet op het voortgezet onderwijs aan de opsteller van de verklaring de volgende eis stellen: "*... een ter zake deskundige psycholoog of orthopedagoog ...*". In dit wetsartikel worden geen verdere kwalificaties aangegeven. Voor ouder(s)/verzorger(s) is het wel van belang dat de verklaring door een psycholoog of orthopedagoog is afgegeven. Verklaringen afgegeven door een remedial teacher en/of logopedist zijn helaas niet geldig.

Aan het begin van leerjaar 3 controleert de secretaris van de eindexamencommissie bij de ib'ers en coaches welke leerlingen recht hebben op extra faciliteiten bij examens. Deze leerlingen worden vervolgens aangemeld bij de Inspectie van Onderwijs. Ouder(s) / verzorger(s) worden middels een brief geïnformeerd over de mogelijke inzet van deze faciliteiten.

De aangevraagde faciliteiten worden, voor 1 november voorafgaand aan het examen, door de secretaris van de examencommissie aan de Inspectie van Onderwijs doorgeven.

Mogelijke faciliteiten kunnen zijn:

- extra eindexamentijd tot een maximum van 30 minuten;
- speciale luistertoetsen, waarbij extra tijd is ingelast tussen de verschillende vragen;
- gebruik maken van taal-naar-spraakprogramma's;
- gebruik maken van een laptop;
- voorlezen van de tekst;
- examens in een apart lokaal.

De secretaris van het examen initieert na de kerstvakantie voorafgaand aan het examenjaar een informatiebijeenkomst voor de leerlingen met dyslexie die met een laptop en luisterversie gaan werken, ter voorbereiding op het examen.

Examenregeling, artikel 55

1. De directeur kan toestaan dat een gehandicapte kandidaat het examen geheel of gedeeltelijk aflegt op een wijze die is aangepast aan de mogelijkheden van de kandidaat. In dat geval bepaalt de directeur de wijze waarop het examen zal worden afgelegd, met dien verstande dat aan de overige bepalingen in dit besluit wordt voldaan. Hij doet hiervan zo spoedig mogelijk mededeling aan de Inspectie van Onderwijs.

2. Tenzij sprake is van een objectief waarneembare lichamelijke handicap, geldt ten aanzien van de in het eerste lid bedoelde aangepaste wijze van examineren dat:

a. er een deskundigenverklaring is die door een ter zake deskundige psycholoog of orthopedagoog is opgesteld,

b. de aanpassing voor zover betrekking hebbend op het centraal examen of de rekentoets in ieder geval kan bestaan uit een verlenging van de duur van de desbetreffende toets van het centraal examen met ten hoogste 30 minuten, en

c. een andere aanpassing slechts kan worden toegestaan voor zover daartoe in de onder a genoemde deskundigenverklaring ten aanzien van betrokkene een voorstel wordt gedaan dan wel indien de aanpassing aantoonbaar aansluit bij de begeleidingsadviezen, vermeld in die deskundigenverklaring.

3. Het bevoegd gezag kan in verband met onvoldoende beheersing van de Nederlandse taal afwijken van de voorschriften gegeven bij of krachtens dit besluit, ten aanzien van een kandidaat die met inbegrip van het schooljaar waarin hij eindexamen aflegt, ten hoogste zes jaren onderwijs in Nederland heeft gevolgd en voor wie het Nederlands niet de moedertaal is. De in de eerste volzin bedoelde afwijking kan betrekking hebben op:

a. het vak Nederlandse taal en literatuur;

b. het vak Nederlandse taal;

c. enig ander vak waarbij het gebruik van de Nederlandse taal van overwegende betekenis is.

4. De in het derde lid bedoelde afwijking bestaat voor zover betrekking hebbend op het centraal examen slechts uit een verlenging van de duur van de desbetreffende toets van het centraal examen met ten hoogste 30 minuten en het verlenen van toestemming tot het gebruik van een verklarend woordenboek der Nederlandse taal.

5. Van elke afwijking op grond van het derde lid wordt mededeling gedaan aan de inspectie.

Bijlagen

Bijlage 1: Cijfers dyslexie alle locaties Commanderij College

Leerlingen met dyslexie op het Commanderij College (alle locaties)

2019-2020	286 dyslectische leerlingen	11% van onze leerlingen
2020-2021	270 dyslectische leerlingen	10% van onze leerlingen
2021-2022	280 dyslectische leerlingen	11% van onze leerlingen
2022-2023	287 dyslectische leerlingen	12% van onze leerlingen
2023-2024	211 dyslectische leerlingen	12% van onze leerlingen

Bijlage 2: Organisatie Commanderij College Doregraaf

Dyslexiecoördinator en dyslexiecoaches

Om de zorg voor de leerlingen met dyslexie in goede banen te leiden is er een dyslexiecoördinator op locatie Doregraaf aangesteld die er, samen met de dyslexiecoaches, zorg voor draagt dat het dyslexiebeleid up-to-date blijft, coaches geïnformeerd worden over de faciliteiten die ingezet worden voor de dyslectische leerlingen.

De dyslexiecoördinator houdt de ontwikkelingen met betrekking tot dyslexie in de gaten en kijkt wat dit betekent voor het beleid van het Commanderij College Doregraaf en past dit waar nodig aan.

Verantwoordelijkheden dyslexiecoördinator

Op locatie Doregraaf is de dyslexiecoördinator verantwoordelijk voor:

- het invoeren van de onderzoeksverslagen en verklaringen door de administratie in het leerlingvolgsysteem;
- informatieverstrekking naar dyslexiecoaches;
- coördineren van dyslexiebegeleiding Doregraaf;
- bijscholen op het gebied van dyslexie;
- up-to-date houden van het dyslexiebeleid;
- organiseren van overleg met dyslexiecoaches;
- organiseren van overleg met secretarissen van het examen;
- beantwoorden van vragen van ouder(s)/verzorger(s), docenten, leerlingen m.b.t. dyslexie mocht de dyslexiecoach deze niet kunnen beantwoorden;
- bijscholen (nieuwe) collega's, bijeenkomst nieuwe docenten
- bij langdurige ziekte/afwezigheid vangen de coaches en dyslexiecoördinator elkaars rol op.

Verantwoordelijkheden dyslexiecoach

De dyslexiecoach is verantwoordelijk voor:

- de directe begeleiding van de leerling met dyslexie;
- informatieverstrekking naar leerlingen en ouder(s)/verzorger(s), coaches en vakdocenten;
- het organiseren van een ouderavond voor ouder(s) / verzorger(s) van brugklassers met dyslexie;
- analyseren van de gegevens van een leerling m.b.t. het inzetten van faciliteiten;
- inventarisatie nieuwe leerlingen die TextAid gaan gebruiken;
- het samenstellen en verlenen van de faciliteitenkaart en door receptie in het leerlingvolgsysteem laten zetten;
- controle op de verleende faciliteiten;
- uitreiken faciliteitenkaart in de eerste week van het schooljaar en bespreken met de leerling;
- dyslexiebegeleiding eerste schoolweken (studievaardigheden, gebruik TextAid);
- Tweemaal per schooljaar leerlingen met dyslexie uit de onderbouw op vrijwillige basis of op initiatief van de dyslexiecoach in gesprek met de dyslexiecoach. Samen met de leerlingen wordt de praktische gang van zaken besproken en wordt bekeken wat er goed en minder goed loopt m.b.t. de afspraken. Leerlingen met dyslexie uit de bovenbouw kunnen op eigen initiatief een afspraak maken met de dyslexiecoach. De dyslexiecoach zet deze informatie in het leerlingvolgsysteem.
- leerling dossier in relatie tot dyslexie in het leerlingvolgsysteem bijhouden;

- overleg met secretaris in mei het schooljaar voorafgaand aan het examenjaar om de faciliteiten door te spreken;
- het analyseren van de resultaten van de screening, in overleg met de vakdocenten dyslexiescreening organiseren en analyseren, adviseren en informeren van de ouder(s)/verzorger(s) over vervolgstappen;
- coördineren TextAid, aanmaken van de accounts, leerlingen 'wegwijs' maken;
- eerste aanspreekpunt bij vragen van ouder(s)/verzorger(s), docenten, leerlingen m.b.t. dyslexie;
- bijscholen op het gebied van dyslexie.
- bij langdurige ziekte/afwezigheid vangen de coaches en dyslexiecoördinator elkaars rol op.

Overzicht werkzaamheden en tijdspad dyslexiecoördinator en dyslexiecoach Doregraaf			
Maand	Start week/datum	Omschrijving werkzaamheden	Uitgevoerd door
September		Septembermededeling en regeling afwijkend examen checken	coördinator
September		Aanmaken klassen TextAid	Coaches/receptie
September	Begin schooljaar	Informerend van (nieuwe) docenten /toelichten dyslexieprotocol	Coördinator/coaches
September	2 ^{de} schoolweek	Kennismaking, uitreiken en uitleg faciliteitenkaart 1 ^{ste} jaars	Coaches
September	3 ^{de} schoolweek	Uitzetten bijeenkomsten lj 1, activeren TextAid accounts lj 1, enquête, opstarten begeleiding dyslexiesleutels lj 1 (8 bijeenkomsten)	Coaches
oktober	2 wkn voor herfstvakantie	Screening lj 1	Coördinator/coaches
Oktober/ november		Enquête in Google Forms analyseren	Coaches
Oktober / november		Analyseren screening lj 1 en mogelijk vervolg uitzetten	Coaches
	Week na herfstvakantie	Overleg mbt examens	Coördinator / examensecretariaat
Oktober / november/december	Week na herfstvakantie	Individuele begeleiding/ in groepjes op afspraak nav enquêtes lj 2,3 en 4 uitzetten / begeleiding op afspraak	Coaches
januari		Overleg schoolbreed	Coördinatoren + alle coaches per locatie
Januari		Overleg LMT	Coördinator
Januari		Overleg m.b.t. examens	Coaches/ examensecretariaat
Januari/ februari/ maart		Tussentijdse evaluatie leerlingen	Coaches
April / mei		Individuele gesprekken/ in groepjes op afspraak uitzetten / begeleiding op afspraak	Coaches
April / mei		Overleg receptie / orthopedagoog over stand van zaken aanmelding nieuwe leerlingen	Coaches / leerlingvolgsysteem
Mei		Aanmaken nieuwe faciliteitenkaarten voor de nieuwe leerlingen	Coaches
Mei		Faciliteitenkaarten ondertekenen, scannen, sealen en in het leerlingvolgsysteem hangen.	Coaches/ receptie
Mei		Aanmaken TextAid accounts nieuwe leerlingen	Coaches
Mei	Voor de meivakantie	Overleg met LMT	Coördinator
Mei		Overleg schoolbreed	Coördinatoren + alle coaches per locatie.
Mei		Overleg examencoördinator over komende examenleerlingen	Coaches
Mei		Overleg dyslexieprotocol + aanpassingen	Coördinator/coaches + secties.
Mei		Overleg	Coördinator / examensecretariaat
Juni – juli		Eindevaluatie leerlingen	Coaches
Juni – juli		Bijeenkomst nieuwe leerlingen met dyslexie (presentatie per mail naar ouders)	Coördinator / coaches en receptie.

Bijlage 3: Signalering Commanderij College Doregraaf

Gegevens school van herkomst

De school waar de leerling vandaan komt, vermeldt in het (digitaal) onderwijskundig rapport (OKR) wanneer er sprake is van dyslexie. Ouders vermelden dit ook op het aanmeldformulier. De toegevoegde ondertekende dyslexieverklaring deel 1 en 2 wordt bekeken door de dyslexiecoaches, eventueel ondersteund door de dyslexiecoördinator, en vervolgens door de administratie in het digitaal leerlingvolgsysteem geplaatst.

Wettelijk is vastgelegd welke deskundigen dyslexieonderzoeken af mogen nemen. Het Commanderij College accepteert een voor de Nederlandse wet geldige dyslexieverklaring.

De dyslexiecoach kan in het digitaal leerlingvolgsysteem de verklaringen inzien en op basis hiervan de faciliteitenkaart invullen.

Directie, coaches en de dyslexiecoördinator kunnen de actuele lijst van leerlingen met dyslexie in het digitaal leerlingvolgsysteem raadplegen.

Screening

In het kader van signalering van dyslexie wordt binnen het Commanderij College Doregraaf een screening uitgevoerd door gebruik te maken van de afgenomen jij-toetsen. Naar aanleiding van de eerste uitslagen van de JIJ-toetsen (afname september/oktober) worden leerlingen gescreend op taalverzorging en lezen. Bij een score < 60% norm, worden de ouder(s)/ verzorger(s) van de leerling telefonisch benaderd door de coaches en/of dyslexiecoördinator. De leerling wordt (met toestemming ouders) nogmaals getoetst met het programma Muiswerk. Let op, dit is een signalering en geen dyslexieonderzoek. Leerlingen die, tijdens deze screening, scoren tussen 61% en 65% worden op een schaduwlijst geplaatst en extra in de gaten gehouden bij de volgende JIJ-toets afname.

Dyslexieverdacht

Voor enkele leerlingen geldt dat zij bij de start op het Commanderij College Doregraaf door de school van herkomst als 'dyslexieverdacht' (zwakke lezer en/of speller) aangemerkt worden. Ook kan het zijn dat een leerling uit de screening als 'dyslexieverdacht' naar voren komt of dat er andere signalen zijn die een leerling mogelijk 'dyslexieverdacht' maken.

Wanneer een leerling 'dyslexieverdacht' is en er daadwerkelijk remediërende behandeling en/of een onderzoek naar dyslexie gaat plaatsvinden, melden ouder(s)/verzorger(s) dit bij de dyslexiecoaches en kan de leerling gedurende de behandeling en/of het onderzoek naar dyslexie binnen onze school al gebruik maken van faciliteiten, zoals in dit protocol beschreven.

De dyslexiecoaches koppelen bovenstaande terug aan de coach, die vervolgens door de ouder(s) / verzorger(s) op de hoogte gehouden wordt van het verloop van de behandeling en/of het onderzoek. Ouders sturen het onderzoeksverslag en de dyslexieverklaring naar de dyslexiecoaches zodra ze dit in bezit hebben. Mocht het nodig zijn dan vragen de dyslexiecoaches toestemming aan ouder(s) / verzorger(s) om contact op te nemen met de deskundige onderzoeker.

Bijlage 4: Begeleiding Commanderij College Doregraaf

Gezamenlijke verantwoordelijkheid

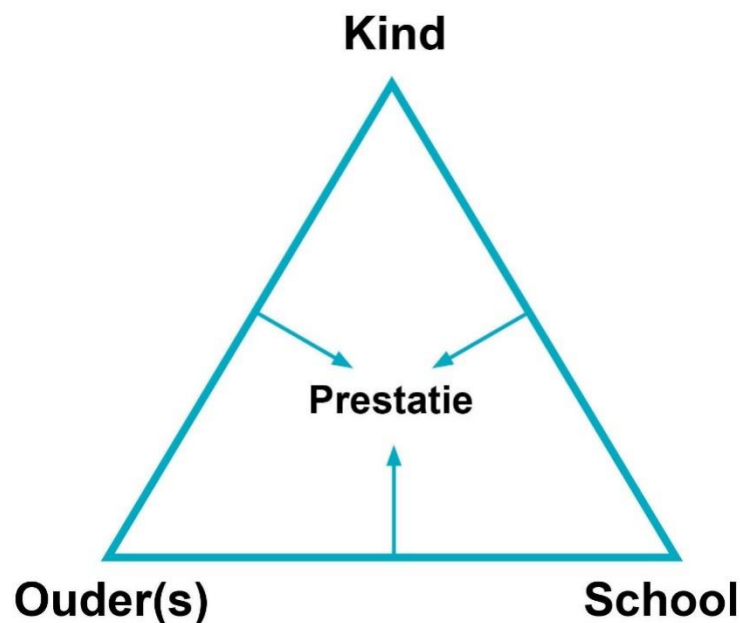
Het dyslexiebeleid van het Commanderij College Doregraaf is erop gericht leerlingen met een voor de Nederlandse wet geldige dyslexieverklaring de gelegenheid te bieden om te leren omgaan met hun dyslexie. Leerlingen dienen de mogelijkheid te krijgen om die opleiding te volgen waartoe ze op basis van hun cognitieve capaciteiten in staat zijn.

Leerlingen met dyslexie mogen rekenen op *begrip*, op *goed onderwijs*, op geldende en toegepaste *afspraken* rond dyslexie, op *ondersteuning* en op ruimte voor het gebruik van *extra hulpmiddelen* voor zover nodig, gewenst en/of toegestaan.

Een goede begeleiding van leerlingen met dyslexie is de gezamenlijke verantwoordelijkheid van de leerling, ouder(s)/ verzorger(s), vakdocenten, coaches en directie van de school.

Uitgangspunten voor een succesvolle begeleiding van leerlingen met dyslexie zijn:

De leerling draagt (van brugklas naar examen in toenemende mate), onder toezicht, begeleid medeverantwoordelijkheid. De ouder(s)/ verzorger(s) dragen medeverantwoordelijkheid. De begeleiding is zoveel als mogelijk geïntegreerd in de dagelijkse lespraktijk. De begeleiding wordt gedurende de hele schoolcarrière vormgegeven en/of aangeboden in overleg met de dyslexiecoaches. Leerlingen met dyslexie worden gesteund door gerichte, bindende afspraken.

Verantwoordelijkheid leerling

Leerlingen met dyslexie dienen van brugklas naar examen in toenemende mate medeverantwoordelijkheid te dragen en te nemen voor het welslagen van hun studie en het tot hun recht laten komen van afgesproken dispenserende en compenserende maatregelen. In dit kader worden met hen afspraken gemaakt en worden zij hierin begeleid door de coach en eventueel de dyslexiecoaches.

Het Commanderij College Doregraaf zorgt dat de leerling op basis van de dyslexieverklaring met het onderzoeksverslag als leidraad, een faciliteitenkaart krijgt na overleg met de leerling, ouder(s) / verzorger(s) en dyslexiecoach. De faciliteiten helpen bij het presteren. Zelf kan een leerling met dyslexie ook een heleboel doen om het leren met dyslexie gemakkelijker te maken.

Tijdens de les

- Vraag om voorbereiding van een leesbeurt.
- Schrijf het huiswerk goed op, de so's en proefwerken in kleur.
- Ga op een rustige plaats in de klas zitten waar je alles goed kunt horen en zien.
- Laat je docent ook eens je oefenwerk zien-> hij of zij ziet dan hoe je geleerd hebt.
- Heb je faciliteitenkaart altijd bij je.
- Maak gebruik van het aangeboden programma TextAid (zowel het oefenaccount als ook het toets account)

Huiswerk

- Verdeel het leerwerk-> je hebt veel oefening nodig.
- Vraag je ouder(s)/verzorger(s) om mee te plannen en te oefenen.
- Leer iedere dag een redelijke tijd je werk.
- Leer op allerlei manieren-> je docent geeft leertips.
- Werk met samenvattingen, schema's, tekens en kleuren, mindmappen.
- Zorg voor een rustige werkplek.
- Maak gebruik van het aangeboden programma TextAid (zowel het oefenaccount als ook het toets account)

Bij overhoringen en proefwerken

- Zet boven elke toets een D (= 'ik heb dyslexie').
- Lees en werk rustig-> je krijgt extra tijd.
- Kies in overleg met je coach/vakdocent een rustige plek in de klas.
- Kijk je werk over om te zien of je niets vergeten bent.
- Vraag of je een so/proefwerk mondeling mag doen (bij onvoldoende resultaat).
- Maak gebruik van het aangeboden programma TextAid (het toets account)

Algemeen

- Zorg dat je weet wat dyslexie voor jou betekent.
- Probeer met de opdrachten en vakken die je goed kunt, je lagere cijfers op te halen.

Verantwoordelijkheid coach

Op Doregraaf is de coach het eerste aanspreekpunt voor de leerling, ouder(s)/verzorger(s) en andere vakdocenten en verantwoordelijk voor het:

- Onderhouden van contact met leerling, ouder(s)/verzorger(s), vakdocenten, teamleider en dyslexiecoach.
- Doorverwijzen van ouder(s)/verzorger(s) naar de dyslexiecoördinator voor specifieke vragen.
- Contact met externe begeleiders, na toestemming van de ouder(s)/verzorger(s).

Verantwoordelijkheid docent

Verantwoordelijkheden van de docent op Doregraaf:

- Is op de hoogte van de faciliteiten en voert deze uit.
- Kent de dyslectische leerlingen in zijn of haar klas.
- Geeft, indien van toepassing, een mondelinge overhoring.
- Is het eerste aanspreekpunt voor de leerling m.b.t. het vak.
- Stimuleert de leerling voor gebruik taal-naar-spraakprogramma.
- Speelt zaken door naar de coach.
- Heeft, na toestemming van de ouder(s)/verzorger(s), contact met externe begeleiders op zijn vakgebied.

Verantwoordelijkheid ouder(s)/verzorger(s)

Ouder(s)/verzorger(s) zijn verantwoordelijk voor:

- De inzet van hun kind m.b.t. het leren thuis.
- Het aanspreken van hun kind op leren en gedrag.
- De remedial teaching en onderzoeken buiten school.
- Het informeren van de coach.
- De aanschaf van eventuele taal-naar-spraakprogramma's.

Dyslexiebegeleiding

Contactmomenten leerlingen met dyslexie op locatie Doregraaf

Wekelijkse momenten: er zijn wekelijks twee vaste momenten waarop leerlingen met dyslexie met vragen bij de dyslexiecoach terecht kunnen. De leerling kan via de e-mail een afspraak maken met de dyslexiecoach of de dyslexiecoach plant een afspraak met de leerling in Magister in.

(Tussentijdse evaluatie en) eindevaluatie: de dyslexiecoach plant, na hulpvraag leerling (enquête), een afspraak in met de leerling met dyslexie om te bespreken hoe het gaat en of de leerling tot de gewenste resultaten komt.

Belangrijke contactmomenten met de leerling en/of ouders worden geregistreerd in Magister en gecommuniceerd middels mail. In de bovenbouw ondersteunt de dyslexiecoach de leerlingen incidenteel op aanvraag van de leerling of op aanvraag van de coach.

Dyslexiebegeleiding studievoordigheden

Om leerlingen met dyslexie aan het begin van hun loopbaan binnen het voortgezet onderwijs extra te ondersteunen, organiseren we binnen het Commanderij College Doregraaf voor deze leerlingen in leerjaar 1 dyslexiebegeleiding. Voorwaarde voor deelname aan deze begeleiding is dat de leerling gemotiveerd is om hieraan deel te nemen en iets wil leren. Deze begeleiding wordt buiten de reguliere lessen aangeboden. Op welke momenten de begeleidingsbijeenkomsten worden ingepland, wordt tijdig in het lesrooster van de leerling geplaatst.

De begeleiding 'Dyslexiesleutels' start in september van het schooljaar en is gericht op het aanleren/eigen maken van studievoordigheden en het leren omgaan met dyslexie. Tijdens de begeleiding houdt de coach de ouder(s)/verzorger(s) op de hoogte van aanwezigheid en eventuele opvallende zaken.

In de hogere leerjaren ondersteunt de dyslexiecoach de leerlingen incidenteel op aanvraag van de leerling of op aanvraag van de coach.

Dyslexiebegeleiding praktijkonderwijs

Binnen het praktijkonderwijs heeft elke leerling een eigen individueel ontwikkelplan. Binnen dit plan worden de afspraken met betrekking tot het spellen en lezen benoemd. Waar nodig ondersteunt de dyslexiecoach op aanvraag van de coach.

Remedial teaching

Soms kan het zijn dat alle inzet door de leerling, ouder(s) / verzorger(s), coach, vakdocenten, begeleiders en faciliteiten zoals het Commanderij College Doregraaf biedt, niet toereikend zijn. Indien ouder(s)/ verzorger(s) en docenten vinden dat remedial teaching een meerwaarde heeft, gaan zij met elkaar hierover in gesprek. Het Commanderij College Doregraaf biedt intern geen remedial teaching, maar kiest ervoor om dit aan gespecialiseerde deskundigen buiten de school over te laten. Het is aan de ouder(s) / verzorger(s) om dit voor hun kind te organiseren. De kosten zijn voor rekening van ouder(s) / verzorger(s).

In de regio van onze school zijn verschillende deskundigen die gespecialiseerd zijn in het aanbieden van bijvoorbeeld huiswerkbegeleiding en vakinhoudelijke ondersteuning voor leerlingen met dyslexie. Ouder(s) / verzorger(s) zijn vrij hier zelf een keuze in te maken. De dyslexiecoaches kunnen ouder(s) / verzorger(s) hierin adviseren. Als duidelijk is wie de begeleiding buiten school op gaat pakken, wordt dit door de ouder(s) / verzorger(s) doorgegeven aan de coach op school. Zo is er een mogelijkheid om de begeleiding zo optimaal mogelijk af te stemmen.

Taal-naar-spraakprogramma

Een leerling met dyslexie ervaart het soms als prettig om op een laptop met een taal-naar-spraakprogramma te werken. Op het Commanderij College Doregraaf kunnen leerlingen met dyslexie gebruik maken van Text-Aid. Indien er wordt gekozen voor deze werkwijze dan kan de leerling gebruikmaken van een eigen laptop of een laptop met een bruikleenovereenkomst. Het thuisgebruik is bij TextAid inbegrepen. Het is een cloudoplossing die overal toegankelijk is. Er is dus geen verschil of een leerling inlogt op een systeem van school of op een eigen device. Er is geen beperking van besturingssysteem. TextAid werkt op alle devices (Windows, MAC, IOS, Chromebook, Android enz.). Echter het programma kan maar op één device tegelijkertijd actief zijn.

Het is de verantwoordelijkheid van de ouder(s) / verzorger(s) en de leerling om snel en adequaat met het programma te leren werken. Wanneer een leerling met een laptop en/of taal-naar-spraakprogramma gaat werken, wordt dit voorbereid door met de leerling voorafgaand aan gebruik tijdens de les/toetsen minimaal 30 minuten samen met de dyslexiecoach aan de slag te gaan met het gekozen hulpmiddel. Dit kan eventueel uitgebreid worden met een observatie tijdens een reguliere les en/of een demonstratie van de leerling samen met de dyslexiecoach in het docententeam.

Leesboeken

Via de openbare bibliotheek is het mogelijk om online luister- en/of leesboeken voor leerlingen met dyslexie te lenen.

Bijlage 5: Compenserende en dispenserende maatregelen Commanderij College Doregraaf

Compenserende maatregelen

Schoolexamen en toetsen:

- de toetsen worden in lettertype Arial 12 aangeleverd met regelafstand 1 ½;
- 20% extra tijd bij toetsen (met een maximum van 30 minuten);
- of toetsen van 40 minuten in plaats van 50 minuten of minder vragen bij een toets, bijvoorbeeld 8 van de 10, waarbij de docent vooraf aangeeft welke vragen gemaakt moeten worden
- spelling bij reguliere toetsen worden niet meegeteld als het niet het doel van de toets is; herhalingsfouten niet dubbel tellen. Schrijffouten minder zwaar tellen (bij eindexamen max, 10% af te trekken van het cijfer voor de spelling).
- gebruik taal-naar-spraakprogramma (met spellingscorrectie indien toegestaan);
- leerlingen hebben bij luistertoetsen recht op meer leestijd tussen de fragmenten door of de docent leest de vragen voor en/of extra pauzes inlassen tussen de luisterfragmenten, toets mag in een aparte ruimte worden afgenomen.
- Bij schrijfvaardigheden de leerling op de laptop laten werken met gebruik van de spellingscontrole (is ook op het examen toegestaan).
- mondelinge toetsen in plaats van schriftelijke of een mondelinge herkansing van een toets met als voorwaarde dat de leerling heeft voldaan aan de deelname aan alle lessen en voldoende inzet toont voor deze lessen (docent is de bepalende factor hierin), waarbij het hoogste cijfer meetelt. Mondelinge toetsen worden alleen dan georganiseerd als blijkt dat de leerling ook met behulp van een taal-naar-spraakprogramma niet voldoende kan laten zien wat de leerling beheerst. Mondelinge toetsen zijn alleen mogelijk op afspraak en op onderdelen die mondeling getoetst kunnen worden. De docent spreekt met de leerling een datum af. De mondelinge overhoring gaat altijd over dezelfde stof als de schriftelijke;
- een ondergrens van het cijfer 3 bij spelling- en grammaticavaardigheidstoetsen met als voorwaarde dat de leerling heeft voldaan aan de deelname aan alle lessen en voldoende inzet voor deze lessen (docent is de bepalende factor hierin),
- Bij alle overige vaardigheden spelen taal, spelling en interpunctie altijd een rol. De leerling mag gebruik maken van ICT-ondersteuning.
- de schoolexamens en het CSE zijn niet mondeling herkansbaar;
- Bij spellingtoetsen krijgt leerling met dyslexie dezelfde stof, maken dezelfde toets, met dezelfde normering als de andere leerlingen. De leerling mag gebruik maken van TextAid voor auditieve ondersteuning. Spellingcontrole staat standaard uit bij de toets versie van TextAid.
- Inzet spelling- en/of regelkaarten zijn in leerjaar 1 t/m 4 toegestaan in de les. Bij toetsing alleen in leerjaar 1 en 2.

Omgang met fouten algemeen:

- indien er getoetst wordt met als doel het meten van de spellingsvaardigheid, berekent de docent spellingsfouten soepeler, zoals herhalingsfout maar 1x tellen (bijv. steeds 'Zei' i.p.v. 'Zij'), alleen in de onderbouw;
- de docent verbetert de fouten in het gemaakte werk;
- de docent bepaalt aan de hand van de mate van begripelijkheid en ernst van miscommunicatie of het een spelfout of grammaticale fout is.

De hieronder benoemde spellingregels gelden buiten het centraal en schriftelijk examen:

Nederlands

Onderbouw

- De leerling wordt beoordeeld op hetgeen wat getoetst wordt (bijv. werkwoordspelling). Andere spelfouten in hetzelfde woord worden niet meegerekend.
- Spelfouten tellen voor een halve fout mee m.u.v inprentfouten zoals ou/au, ei/ij, ch/g, p/d tellen niet mee.
- Per toets kijken naar een redelijke normering voor de fouten aftrek (sommige toetsen zwaarder tellen dan een andere toetsen).
- Als een woord door verkeerde spelling een andere betekenis krijgt, beoordeelt de docent of dit fout wordt gerekend.

Bovenbouw

- De leerling wordt beoordeeld op hetgeen wat getoetst wordt (bijv. werkwoordspelling). Andere spelfouten in hetzelfde woord worden niet meegerekend.
- Bij schrijftoetsen wordt maximaal 1 punt afgetrokken voor het onderdeel spelling bij taalgebruik (zie examencorrectiemodel).
- Als een woord door verkeerde spelling een andere betekenis krijgt, beoordeelt de docent of dit fout wordt gerekend.

Engels

Onderbouw + bovenbouw

- Spelfouten tellen niet mee;
- * Fonetische spelling wordt goed gerekend: Plies
- * Fouten m.b.t. (mede)klinkerverdubbeling tellen niet mee; miror, flor,
- * Fouten m.b.t. letterverdraaiingen in vaste lettercombinaties worden niet fout gerekend; huose, -ie (-ei/-ee/-ea)
- Als een woord door verkeerde spelling een andere betekenis krijgt, beoordeelt de docent of dit fout wordt gerekend.
- Grammaticafouten tellen wel mee, dat is leerbaar door vele oefeningen.

Duits

Onderbouw + bovenbouw

- Spelfouten worden net zo geteld als bij andere leerlingen m.u.v.:
- * Fonetische spelling kan worden goed gerekend: biesjen, filaigt, verzoegen,
- * Fouten m.b.t. (mede)klinkerverdubbeling kunnen worden goed gerekend; monaat, monnat,
- * Fouten m.b.t. letterverdraaiingen in vaste lettercombinaties worden goed gerekend; truam.
- Als een woord door verkeerde spelling een andere betekenis of uitspraak krijgt, telt het woord wel fout.

Zaakvakken en bètavakken

- Spelfouten tellen niet mee, tenzij het antwoord door de fout ingrijpend verandert of niet meer klopt. Dit is ter beoordeling aan de vakdocent.

PTA:

- Het aantal toetsen per vak en de te toetsen leerstof ligt vast in het Programma van Toetsing en afsluiting (PTA). Voor leerlingen met dyslexie kan hiervoor geen uitzondering worden gemaakt. Aanpassingen binnen een PTA gelden voor alle leerlingen. De wijze waarop één of meer onderdelen

van het schoolexamen worden afgenomen m.b.t. dyslexie, wordt aangepast aan de behoefte van de leerling;

- Nederlands: Inprentfouten zoals ou/au, ei/ij, ch/g, p/d, worden niet meegeteld. Andere spelfouten wel.
- Duits en Engels: Spelfouten in de vreemde taal tellen niet mee.
- Zaakvakken en bètavakken: Spelfouten tellen niet mee, tenzij het antwoord door de fout ingrijpend verandert of niet meer klopt.

Centraal examen:

- bij het centraal examen dienen de beoordelingsvoorschriften van het CEVO gevolgd te worden. Uitgangspunt is dat de norm voor het CSE richtinggevend is voor de normering van de toetsen.

Materiaal:

- Leerlingen mogen een leesliniaal gebruiken. Het Commanderij College biedt leeslinialen gratis te leen aan.
- Gebruik van een taal-naar-spraakprogramma.

Dispenserende maatregelen:

- vermindering vragen/oefeningen;
- vermindering van het aantal te leren woorden (wees kritisch bij de laag frequente woorden);
- niet hardop (laten) voorlezen en zeker niet onverwacht: een leerling die moeite heeft met het onvoorbereid hardop voorlezen van teksten in de klas, kan hiervan in overleg met de docent vrijgesteld worden en/of het staat op de faciliteitenkaart;
- het gebruik maken van luisterboeken en/of boeken met vergroot letterteken: een leerling die moeite heeft met het lezen van boeken 'snelheid/begrip' mag gebruik maken van luisterboeken (ter ondersteuning tijdens het lezen) en/of boeken met een vergroot lettertype. Een verfilming van een boek bekijken i.p.v. het lezen/luisteren van een boek is echter niet toegestaan. Een boekverslag mag eventueel mondeling worden toegelicht
- mogelijkheid tot aanpassingen van het onderwijsprogramma voor leerlingen met dyslexie die niet in staat zijn het volledige programma te volgen. Hiervoor wordt wel een schriftelijke bevestiging van ouder(s)/verzorger(s) en leerling gevraagd
- het krijgen van aangepaste versies luistertoetsen: Een luistertoets mag evt. in aangepaste versie – meer ruimte tussen de vragen – worden afgenomen en in aparte ruimte worden afgenomen.
- aanpassingen bij af te nemen schoolexamens: rustige omgeving en TextAid gebruik.
- recht op extra tijd.

Tijdens de les:

- de docent probeert de leerstof zoveel mogelijk te structureren (geeft expliciet aan wat hoofdzaken, bijzaken en voorbeelden zijn: maakt bij een bespreking een overzichtelijk schema op het bord; geeft regels (spelling, grammatica, enz.);
- de docent varieert in de wijze van aanbieden van de leerstof: auditief, visueel en handelend;
- de docent zet extra uitleg, dictaten en oefeningen waar mogelijk op papier of in het lesrooster van de leerling of via een handout (bv. een PowerPoint, want het overschrijven van het bord en/of het noteren van een dictaat gaat vaak fout bij leerlingen met dyslexie);
- de docent zet het huiswerk uiterlijk 5 minuten voor het einde van de les op het bord en licht het waar nodig mondeling toe en zet het in Magister;
- de docent geeft gemaakt werk terug aan de leerling en bespreekt de gemaakte fouten met de leerling.

Addendum dd.25-6-2025 goedgekeurd door de MR

Wat betekent dat voor het protocol op Commanderij College Doregraaf.

School biedt compensatie- en dispensatiemaatregelen aan die uitvoerbaar en haalbaar zijn. Mocht blijken dat een leerling naast deze 'basis'-dyslexiefaciliteiten nog meer nodig heeft dan kan in overleg met de dyslexiecoach, dyslexiecoördinator, adjunct-directeur en examencommissie gekeken worden naar een uitbreiding van faciliteiten, mits deze vermeld staan op de dyslexieverklaring en ook uitvoerbaar en haalbaar zijn voor de school.

De school maakt hierbij graag gebruik van de volgende uitgangspunten;

- Doeltreffendheid; van welke faciliteiten zijn er in het verleden al gebruik gemaakt en met welk resultaat. Er wordt gekeken naar het individu.
- Redelijkheid; in de onderbouw worden de 'basis'-dyslexiefaciliteiten ingezet. Wanneer blijkt dat deze faciliteiten onvoldoende toereikend zijn dan kunnen er eventuele aanpassingen ter compensatie gedaan worden, rekening houdend met de uitvoerbaarheid voor de school en of deze compensaties ook terug te vinden zijn in de dyslexieverklaring. Dit is belangrijk om goed af te stemmen voor de PTA's die afgenomen worden in de bovenbouw.
- Bovenstaande werkwijze wordt ook toegelicht aan ouder(s)/verzorger(s) tijdens de informatieavond dyslexie bij de start van hun schoolloopbaan. De leerlingen worden hiervan op de hoogte gesteld tijdens de dyslexiebijeenkomsten met de dyslexiecoach.
- Bij de faciliteitenkaarten die worden uitgeschreven, vanaf schooljaar 25-26, zullen alleen de 'basis'-dyslexiefaciliteiten zichtbaar zijn en direct uitvoerbaar door de school.
- Bij constatering dat leerlingen onvoldoende compensatie hebben aan de 'basis'-dyslexiefaciliteiten dan zal er maatwerk geleverd worden met het oog op de haalbare uitvoering ervan. De voortgang van de leerlingen dient hiervoor nauwkeurig vastgelegd te worden in Somtoday en eventuele uitbreiding van faciliteiten gaat altijd in overleg met de dyslexiecoach, dyslexiecoördinator, adjunct-directeur en examencommissie. Daarna worden de uitgebreide faciliteiten toegevoegd aan een nieuwe faciliteitenkaart voor de leerling.

Bijlage 6: Faciliteitenkaart op Doregraaf

Leerlingen die in het bezit zijn van een voor de Nederlandse wet geldige dyslexieverklaring krijgen bij aanvang van het schooljaar een faciliteitenkaart van de dyslexiecoach.

Hierop staan de faciliteiten waar de leerling recht op heeft. De inhoud van de faciliteitenkaart wordt bepaald door de dyslexieverklaring, met als leidraad het onderzoeksverslag, in overleg met de leerling, ouder(s)/verzorger(s) en dyslexiecoach. Tevens wordt er bekeken wat er binnen de mogelijkheden van school valt. De faciliteitenkaart wordt door de dyslexiecoach of de receptie in het digitaal leerlingvolgsysteem gezet. De volgende faciliteiten staan standaard aangekruist:

- ☒ Extra tijd voor proefwerken en overhoringen (tot een maximum van 30 minuten bij een examen)
 - ☒ Werk en toetsen op een laptop maken
 - ☒ Mondeling toetsen i.o.m. vakdocent
 - ☒ Spellingfouten soepeler tellen (alleen in de onderbouw)
 - ☒ Spelling niet meetellen bij toetsen waar spelling niet het doel is
 - ☒ Auditieve ondersteuning
- Toetsen worden allemaal aangeboden in lettergrootte Arial 12. Je mag om een vergroting vragen wanneer dit nog te klein is.
Let op: Tijdens examens wordt materiaal standaard in lettertype Arial en lettergrootte 12 aangeboden. Bij een lettergrootte boven Arial 14 kost het de leerling met dyslexie vaak meer moeite de samenhang tussen de letters te zien.
 - De toetsen op locatie Doregraaf mogen maximaal 40 minuten in gebruik nemen. Voor deze toets is 20% extra tijd om de toets te maken dus gelijk aan een lesuur van 50 minuten.
 - Mondelinge toetsen in plaats van schriftelijke of een mondelinge herkansing van een toets in overleg met de (vak) docent. Waar mogelijk mag gebruik gemaakt worden van een voice recorder, zodat de leerling tegelijk de toets kan maken met de andere leerlingen in de klas, maar in een aparte ruimte.

De leerling is **verplicht** deze kaart op school bij zich te hebben en iedere toets voor de docent zichtbaar op tafel te leggen. Dit voorkomt dat de leerlingen steeds uitleg moeten geven over dyslexie en/of van welke faciliteiten ze gebruik mogen maken.

De faciliteitenkaart wordt eenmalig afgegeven door de dyslexiecoach en door hen ondertekend. De aanbevelingen op de kaart zijn gedaan op grond van gedegen onderzoek door een deskundige. Ze maken deel uit van het beleid van de school om leerlingen met dyslexie op adequate wijze faciliteiten te bieden.

De dyslexiecoach evalueert in principe jaarlijks samen met de coach of de verleende faciliteiten en hulpmiddelen nog steeds volstaan en/of gewenst zijn. Indien nodig wordt de kaart bijgesteld. Mocht tussentijds blijken dat de faciliteiten niet meer toereikend zijn, dan kan de dyslexiecoach in overleg met de ouders en leerling de faciliteitenkaart ook tussentijds aanpassen en laten ondertekenen door de dyslexiecoördinator.

Voorlopige faciliteitenkaart

Wanneer een leerling “dyslexieverdacht” is en er daadwerkelijk remediërende behandeling en/of onderzoek naar dyslexie gaat plaatsvinden, melden ouders dit bij de dyslexiecoach en kan de leerling gedurende het onderzoek naar dyslexie binnen onze school al gebruik maken van faciliteiten, zoals verder in dit protocol beschreven. De leerling krijgt dan dus een *tijdelijke* faciliteitenkaart.

Ouders dienen de coach of dyslexiecoach op de hoogte te houden van het verloop van het onderzoek en het onderzoeksverslag en de dyslexieverklaring naar de dyslexiecoach te sturen, zodra ze dit in hun bezit hebben.

Verlies van de faciliteitenkaart

Als de leerling de faciliteitenkaart verloren is, vraagt de leerling een nieuwe kaart aan bij de dyslexiecoach.

Hieronder een voorbeeld van de faciliteitenkaart, zoals deze op Commanderij College Doregraaf aan leerlingen met dyslexie wordt verstrekt.

FACILITEITENKAART DYSLEXIE

Naam: _____

Leerlingnummer: _____

Heeft recht op de volgende faciliteiten:

- ☒ Extra tijd voor proefwerken en overhoringen (tot een maximum van 30 minuten bij een examen)
- ☒ Werk en toetsen op een laptop maken
- ☒ Mondeling toetsen i.o.m. vakdocent
- ☒ Spellingfouten soepeler tellen (onderbouw)
- ☒ Spelling niet meetellen bij toetsen waar spelling niet het doel is
- ☒ Auditieve ondersteuning
- ☒ Overige zaken:

Dyslexiecoach:
Anita van Bussel

Datum:
Oktober 2022

Wat doe je als leerling...

tijdens de les:

- Schrijf het huiswerk goed op. Overhoringen en toetsen in kleur.
- Ga op een plaats in de klas zitten waar je alles goed hoort en ziet.
- Vraag om een voorbereiding van een leesbeurt.
- Laat de docent een keer je huiswerk/oefenwerk zien. Hij ziet dan wat je thuis gedaan hebt.

bij toetsen en overhoringen:

- Zorg vooraf altijd i.o.m. docent dat je toets in TextAid klaarstaat (mogelijk op een laptop van de rebound)
- Leg deze kaart op tafel neer.
- Zet op het antwoordblad een 'D'.
- Lees en werk rustig. Je krijgt extra tijd.
- Ga op een plaats in de klas zitten waar je goed aan je toets kunt werken.
- Kijk je werk over om te zien of je niets vergeten bent.

Bijlage 7: Ouderbetrokkenheid Doregraaf

Ouderavonden

Voor ouder(s)/verzorger(s) van nieuwe leerlingen aan Commanderij Doregraaf met een dyslexieverklaring, wordt voor de start van het schooljaar een ouderavond georganiseerd. Op deze avond ontvangen de ouder(s)/ verzorger(s) informatie over dyslexie.

Ouder(s)/ verzorger(s) krijgen aan het einde van de ouderavond een handout van de PowerPointpresentatie mee naar huis. Verder verwijzen wij graag naar het dyslexieprotocol en dyslexiebeleid op de website.

Bijlage 8: Onderzoeksbureaus

Hieronder zijn enkele voorbeelden van onderzoeksbureaus genoemd in de regio. Uiteraard hebben ouder(s) / verzorger(s) de vrijheid om te kiezen welk onderzoeksbureau hen het meest aanspreekt. Eventuele kosten die verbonden zijn aan een onderzoek zijn voor rekening van de ouder(s) / verzorger(s).

* Herlaarhof (www.herlaarhof.nl)

Herlaarhof is een centrum voor kinder- en jeugdpsychiatrie en heeft een team dat werkt in de jeugdhulpverlening. Herlaarhof is er voor kinderen en jongeren van 0 tot 18 jaar die problemen hebben thuis, op school of in het contact met leeftijdsgenoten. Wanneer je bij Herlaarhof in behandeling komt heb je bijvoorbeeld last van: onzeker en/of angstig zijn, in de war zijn, druk en/of agressief zijn, depressief en/of verdrietig zijn, concentratie- en/of aandachtsproblemen, eet- en/of slaapproblemen en tics en/of dwanghandelingen.

Wanneer je veel last hebt van je problemen, word je doorverwezen naar Herlaarhof. Herlaarhof doet onderzoek en kijkt waar je last van hebt: heb je bijvoorbeeld autisme, ADHD, een trauma of depressie? Tijdens de behandeling wordt er samen met jou, je ouder(s)/verzorger(s) en eventueel je school gekeken hoe we jullie het beste kunnen helpen.

Herlaarhof heeft vestigingen in Vught, Veldhoven, Helmond, Oss en Drunen.

* Opdidakt (www.opdidakt.nl)

Opdidakt is een regionaal, multidisciplinair instituut gespecialiseerd in remedial teaching, huiswerkbegeleiding, onderzoek en behandeling van EED (ernstige, enkelvoudige dyslexie), psychologische behandelingen en psychodiagnostisch onderzoek naar ontwikkelingsproblemen. Opdidakt heeft vele vormen van zorg onder één “dak”. Hierdoor kunnen, indien gewenst, meerdere vormen van zorg op elkaar afgestemd worden na communicatie via korte lijnen. Opdidakt is specialist op het gebied van leerstoornissen en psychologische zorg. Opdidakt heeft vestigingen in Heesch, Gemert, Rosmalen, Druten/Tiel, Goirle/Tilburg, Sevenum, Boxmeer, Etten-Leur, Raamsdonksveer, ‘s-Hertogenbosch, Ede, Veldhoven, Zeist en Zeewolde.

* Lambertushof (www.lambertushof.nl)

Blijvende zorgen over je kind in ontwikkeling van gedrag, emotionele huishouding of leervaardigheden kan voor ouder(s)/verzorger(s), leerkracht of hulpverlener de nodige vragen opleveren. Want hoe breng je nu in beeld wat er bij de ‘normale’ ontwikkeling hoort? En waarin wordt het kind mogelijk overvraagd of ondervraagd? Denk hierbij aan taken als ordenen, taal, rekenen, sociale inschattingen, omgaan met prikkels, angsten en impulscontrole.

Op ons centrum worden in doorgaans twee ochtenden psychologische tests afgenomen die vaardigheden meten op het gebied van intelligentie, taal en rekenen, snelheid van denken, korte- en lange termijn geheugen, adequate inschattingen, informatie-integratie en handelingen uitvoeren. Dit neuro- psychologisch onderzoek levert een gedetailleerd beeld op, een graduele maat op het gebied van dyslexie, dyscalculie, ADD, ADHD, ASS (autisme spectrum stoornissen (bijvoorbeeld PDD NOS en autisme)).

Uniek in ons centrum is dat wij vanwege maatwerk en bundeling van kennis van hoog kwalitatieve psychologen komen tot een advies op maat met de nodige handvatten voor het kind zelf, maar ook voor de omgeving, zoals verzorgers en leerkrachten. Wat ons onderscheidt van andere aanbieders, is dat wij een uitkomst van een onderzoek leveren met interpretatie en vertaling naar het dagelijks leven van het kind (gezin, school en omgeving).

Bijlage 9: Tips voor de leerling met dyslexie om te oefenen

Mogelijkheden voor ondersteuning dyslexie voor spelling en lezen

Het onderhouden en bijhouden van spelling- en leesproblematiek bij dyslexie op Commanderij College wordt helaas niet gefaciliteerd.

Hieronder staan een aantal suggesties om de dyslectische leerlingen te ondersteunen zowel in de klas als buiten de klas.

Woordenschatuitbreiding:

- Kijk iedere avond het (jeugd-)journaal
- Deelnemen aan het verenigingsleven
- Benoem wat je doet. Geef woorden aan je handelingen
- (Voor)lezen en/of samen lezen.
- Beeldwoordenboeken inzetten.
- Taal visualiseren (woordkaarten en/of woordbegrippen)

Technisch lezen:

- Luisterboeken inzetten.
- Voor het lezen van het boek de film laten bekijken
- Boeken voor moeilijk lezende (aanwezig bibliotheek op school)
- Hardop lezen (voor-, koor- en doorlezen).

Begrijpend lezen:

- Nieuwsbegrip (account beschikbaar op school, docenten Nederlands hebben dit in bezit)

Spelling en grammatica:

- BLOON
- Juf Milou
- Inzet van Numo (account beschikbaar op school)

Aan (sommige bovenstaande) digitale programma's zitten kosten verbonden.

Nederlands

- www.jufmelis.nl	: oefeningen voor grammatica, zinsontleden e.d.
- www.cambiumned.nl	: uitleg over de regels in de Nederlandse taal
- www.beterspellen.nl	: uitleg over de regels in de Nederlandse taal en elke dag een test
- www.spellingjuf.nl	: uitleg over de regels in de Nederlandse taal met uitlegfilms
- www.lezenvoordelijst.nl	: informatie over boeken die je kunt lezen voor school

Engels

- www.librivox.nl	: Engelstalige audioboeken
- www.nubeterengels.nl :	uitleg over de regels in de Engelse taal en elke dag een test
- www.bijlesengels.nl	: uitleg over de grammaticaregels in de Engelse taal
- www.meestergijs.nl	: grammatica en vaardigheden in de Engelse taal met uitlegfilms
- www.readtheory.org	: oefenen van leesvaardigheden
- www.Esl-lab.com	: oefenen van luistervaardigheden

Voor alle talen/vakken

- www.quizlet.nl : zelf een quiz maken om te oefenen of tegen elkaar te strijden
- www.digischool.nl : oefenen met alle vakken
- www.huiswerk.tv : website met filmpjes over uitleg van allerlei onderwerpen in alle vakken
- www.wrts.nl : woordenlijsten oefenen
- www.vandijk.nl : in je pocket opfrisgidsen per vak

Examens

- oefenen met Facet : digitale examens basis en kader met versie voor leerlingen met dyslexie
- www.leestrainer.nl : oefenen van cito
- www.examens-oefenen.nl : oefenen van examens basis t/m vwo

Leesboeken

- www.bibliotheek.nl/luisterboeken : luisterboeken luisteren via de app
- www.superboek.nl : luisterboeken via de computer

Organisatie/planning

- Leren is een makkie : praktische tips om op de beste manier te leren.
- eMindmaps : mindmaps op de computer maken
- www.studiekring.nl/apps/huiswerkplanner-app : huiswerk plannen en checken met een app
- <http://www.ting.nl/huiswerkcoaching/leren-leren/schoolvakken-digitaal-oefenen>

Motivatatie en concentratie

- Studeer niet met een lege maag, maar ook niet vlak na het eten.
- Neem geen snacks en drinken met veel suiker. Ze geven een korte oppepper maar daarna slaat de vermoeidheid nog harder toe.
- Zorg voor voldoende frisse lucht.
- Drink veel.
- Regelmatig bewegen is ook goed voor de hersenen.
- Op een vast moment huiswerk maken/leren.

Tijdens de les

- Schrijf het huiswerk goed op. Overhoringen en toetsen in kleur.
 - Ga op een plaats in de klas zitten waar je alles goed hoort en ziet.
 - Vraag om een voorbereiding van een leesbeurt.
- Laat de docent een keer je huiswerk/oefenwerk zien. Hij ziet dan wat je thuis gedaan hebt.

Bijlage 10: Informatie over dyslexie

Informatieve sites

* Informatie voor ouders:

www.masterplandyslexie.nl

www.steunpunt dyslexie.nl

www.stichtingdyslexienederland.nl

www.dyslexieweb.nl

www.cevo.nl

*Hulpmiddelen:

www.lexima.nl

www.dedicon.nl

www.aangepastlezen.nl

www.opdidaksupplies.nl

Belangengroepen

www.balansdigitaal.nl